

Hüseyin KARADUMAN

**BELGELERLE KONYA
MEVLÂNÂ MÜZESİ'NİN KURULUŞU**

Konya'da bir müzenin varlığından ilk söz eden Fransız araştırmacı Clément Huart olmuştur. 1891 yılında Anadolu'ya yaptığı bir seyahatte Konya'ya da uğramış, harap, terk edilmiş ve yarı yarıya toprağa gömülmüş bir bedestende bulunan müzeden Konya Belediye Müzesi olarak söz etmiş ve burada gördüğü Selçuklu, Yunan ve Roma dönemine ait bazı taş eserlere dikkat çekmiştir¹. Konuya ilişkin ifadelerden, bugün Konya İnce Minareli Medresesi'ndeki Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde yer alan Selçuklu taş eserlerinin bir kısmının burada bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Mevlânâ Tekkesi'ni de ziyaret eden yazar, her yerin titizlikle döşendiğini ve çok temiz olduğunu, avlunun çepeçevre camlı hücreler, Türk tarzı döşenmiş salonlar, sofalar ve çiçek saksılarıyla sarılı bulunduğunu tespit etmiştir².

Konya'da 1891 yılında bugünkü anlamda bir müzenin bulunmadığı, ancak eski eserlerin toplanmaya başlandığı anlaşılmaktadır. O dönemde Konya Valisi Hacı Hasan Hilmi Paşa olmalıdır³. Osmanlı'da ilk müze, 1846 yılında Tophane-i Âmire Müşiri Fethi Ahmet Paşanın öncülüğünde Harbiye Ambarı olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde kurulmuştur⁴. Kuruluşun ardından valiliklere gönderilen genelgelerle eser toplanmaya çalışılmıştır. Bu genelgenin gereğini yerine getiren valilerin arasında Konya Valisi Abdurrahman Paşanın isminin ön safta yer aldığı belirtilir⁵. Bu çerçevede toplanan ve İstanbul'a gönderilemeyen eserlerin bedestende biriktirildiği düşünülmelidir⁶. Ancak Konya valilerinin isimlerini veren yayınlarda 1846 yılından sonraki tarihlerde Abdurrahman Paşa ismine rastlanmaz⁷.

Konya'da ilk müze binası, Hicrî 1317 tarihli salnameden öğrendiğimize göre, Mekteb-i İdadî'nin bahçesine Müze-i Hümayun Şubesi olarak yapılmıştır⁸. 1923 yılında yayınlanan bir rehberde, müze binasının Ferit Paşanın valiliği zamanında Maarif Müdürü Azmi Beyin çabasıyla yapıldığı ve vilâyetin muhtelif yerlerinden eski eserler getirilerek burada toplandığı belirtilmiştir⁹. Bu müzenin kitabesi, bugün Konya Mevlânâ Müzesi'nin bahçesinde teşhir edilmektedir. 984 envanter numaralı kitabede kûfi yazı ile yazılmış

"Müze-i Hümayûn Şu'besi Seferü'l-hayr" yazısı ve 1317 tarihi mevcuttur¹⁰. Bina dikdörtgen bir yapı olup, oldukça geniş olmakla birlikte yetersizdir¹¹. Rehberde yer alan ve binayı içten ve dıştan gösteren iki fotoğraf, müzenin bir depo niteliğinde olduğuna işaret eder. Hicrî 1332 tarihli salnamede müzenin eser cetveline yer verilmiştir¹². Burada müzeye geliş tarihleri meçhul olarak belirtilen eserler, envanter kayıtlarına başlanmazdan önce müzeye intikal etmiş olmalıdırlar. Bunların bir kısmı, büyük bir olasılıkla 1891 yılında Clément Huart'ın gördüğü eserlerdir. Bu cetvelde ilk kaydın 8 Mayıs 1315 (20.5.1899) tarihli olduğu görülmektedir¹³.

¹ Clément Huart, *Mevlevîler Beldesi Konya* (Çeviren: Nezihe Uzel), İstanbul 1978, s. 121-123. Yazar, Konya'da 28 Mayıs-1 Haziran 1891 tarihleri arasında bulunmuştur. 1897 yılında Paris'te basılan kitabının orijinal ismi, "*Konia, la Ville des Derviches Tourneurs; Souvenirs d'un Voyage en Asie Mineure*" dir.

² Clément Huart, a.g.e., s. 128.

³ *Konya İl Yıllığı* 1967, s. 16. *Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, 1322, s. 31. Bu yayınlarda Hacı Hasan Hilmi Paşanın, Konya'da Sürûrî Paşadan sonra, Ali Kemalî Paşadan önce valilik yaptığı görülmektedir. Sürûrî Ali Paşa, 1889-1890 yılları arasında, Ali Kemalî Paşa ise, 1892-1898 tarihleri arasında Konya Valisi olmuştur. Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî*, C. III, İstanbul 1996, s. 14; C. IV/II, İstanbul 1998, s. 448. *Sicill-i Osmanî*'de Hacı Hasan Hilmi Paşanın hangi tarihlerde nerelerde valilik yaptığı belirtilmemiştir. Mehmed Süreyyâ, a.g.e., C. IV/II, s. 424. Bu çerçevede, Hacı Hasan Hilmi Paşanın, Konya'da 1890-1892 tarihleri arasında valilik yaptığı düşünülebilir.

⁴ Kâmil Su, *Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi*, İstanbul 1965, s. 7.

⁵ Gustave Mendel, *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines*, Constantinople 1912, s. XIV; S. Reinach, *Catalogue Musée Impérial d'Antiquités*, Constantinople 1882, s. 20. Ayrıca bk. Aziz Ogan, *Türk Müzeciliğinin 100 üncü Yıldönümü*, İstanbul 1947, s. 4.

⁶ Tanzimat döneminde, vilâyetlerde yeri, şekli ve kapasitesi henüz bilinmeyen bazı eski eser depolarının varlığından söz edilir. Bk. İlber Ortaylı, "Tanzimat'ta Vilâyetlerde Eski Eser Taraması", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, C. 6, s. 1599.

⁷ *Konya İl Yıllığı* 1967, s. 16. *Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, 1322, s. 31.

⁸ *Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, 1317, s. 64.

⁹ Ferid, Mehmed Muhlis, Fâik, Mümtâz Bahrî, *Konya ve Rehberi*, 1339, s. 79-80. Ferit Paşa, 1898-1902 yıllarında Konya Valisi olmuştur. Bk. İbrahim Alâettin, *Meşhur Adamlar (Hayatı-Eserleri)*, C. 2, İstanbul 1933-1935, s. 492.

¹⁰ İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya 1964, s. 1131.

¹¹ Ferid, Mehmed Muhlis, Fâik, Mümtâz Bahrî, a.g.e., s. 79.

¹² *Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, İstanbul 1332, s. 580-586.

¹³ Hicrî ve Rumi tarihleri Milâdî tarihe çevirmede Tarih Çevirme Kılavuzu isimli kitaptan yararlanılmıştır. Bk. Yücel Dağlı-Cumhuriyet Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, Ankara 1997.

Müzenin kitabesinde yer alan "Seferü'l-hayr" kelimesi kitabenin Hicrî takvime göre yazıldığını gösterir¹⁴. Seferü'l-hayr 1317 tarihi, Milâdî 9.6-8.7.1899 tarihine denk gelir ki, bu Rumî takvime göre tutulmuş cetvele de uygun düşer ve müzenin 1899 tarihinde Müze-i Hümayun Şubesi olarak kurulduğunu gösterir¹⁵.

Osmanlı Arşivi'nde yer alan 4 Rebû'l-âhir 1317 (11.8.1899) tarihli bir genelge, kuruluşun ardından müzeye eser toplamak için faaliyete geçildiğinin bir kanıtıdır. Konya Valisi tarafından imzalanıp, bağlı birimlere gönderilen genelgede; merkezde mükemmel bir müze inşa edildiği ve bunun yalnız merkez vilâyete mahsus olmadığı belirtilerek; mahallî hükûmetlerce bulunabilecek ve elde edilebilecek eserlerden nakil olunabilenlerin müzeye gönderilmesi, nakil olunamayanların iyi korunması için aşırı dikkat ve özenin gösterilmesi ve bu eserlerle ilgili yeterli bilgi ve açıklamanın derhal verilmesi, bundan başka kişi veya kişilere buldukları eserleri kendi rızalarıyla müzeye hediye etmeleri hâlinde memnuniyete sebep olmakla birlikte isimlerinin gerek gazetelerde, gerek müzede eserin üzerinde ilân edileceğinin tebliğ edilmesi, eski eserlere ilişkin nizamname hükümlerine uyulmasına, bu gibi eserlerin iyi korunmasına ve yurt dışına çıkarılmamasına veya yıkılmamasına ve tahrip edilmemesine özen gösterilmesi istenmiştir (Belge: 7)¹⁶.

1538 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapıldığı anlaşılan ve Konya'da eski eserlerin toplandığı ilk bina olan bedesten Vali Ferit Paşa zamanında yıktırılmış ve yerine Hicrî 1319 (1901) tarihinde Mekteb-i Sanayi yaptırılmıştır¹⁷. Dolayısıyla, buradaki eserler, bedesten yıktırılmadan önce, yeni yapılan müze binasına taşınmış olmalıdır. Vilâyete bağlı birimlere gönderilen bir genelgeyle de halk da teşvik edilerek, müzeye eser toplanmasına çalışılmıştır.

Müzenin, 1916 yılında Konya Valisi Muammer Beyin gayretiyle faaliyet gösteren Konya Türk Ocağı'nın etnografik eserleri de eklenerek yeniden düzenlendiği ifade edilmiştir¹⁸.

Cumhuriyet döneminde, müzelere daha fazla önem verilmiştir. 9.11.1338 (1922) tarihinde

gönderilen "Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimatname" adlı bir genelge ile eski eserlere ilişkin işlemlerin merkezde Hars Dairesi, illerde bu daireye bağlı olarak Maarif Müdürlüklerince yapılacağı, yerel müzelerin sorumluluğunun Maarif Müdürlüklerinde olduğu belirtilmiş ve millî, İslâmî ve güzel sanatlara ait eserlerin, ayrıca İslâm öncesi eserlerin toplanması, müzelere konması ve envanterlerinin yapılması istenmiştir¹⁹. Bu çerçevede, Konya'da 1923 yılında Vali ve Maarif Müdürünün gayretiyle asar-ı atika komisyonu kurularak müzenin ıslah edilmeye çalışıldığını görüyoruz²⁰. Bu dönemde vali Kâzım Müfit Beydir²¹. 1924 yılında müze binasının kuzeyine ikinci bir oda daha ilâve edilmek suretiyle müze genişletilmiştir. İlâve edilen odanın kapısı üzerinde küfi yazı ile yazılmış kitabede "Konya Âsâr-ı Atika Müzesi" yazısı ile 1317 ve 1340 tarihleri vardır²².

¹⁴ Seferü'l-hayr (Sefer), Arabî ayların ikincisidir. Bk. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2000, s. 928.

¹⁵ Konya Müzesi'nin kuruluş tarihi, çoğu yayınlarda 1901-1902 olarak verilmiştir. Örneğin bk. *Türkiye Müzeleri*, Ankara 2002, s. 130. Bu, 1317 tarihinin Rumî takvime uygun olarak algılanmasından kaynaklanmıştır. Bazı yayınlarda 1317 tarihinin doğru algılandığı ve müzenin kuruluş tarihinin 1899 olarak da verildiği vakidir. Bk. Mehmet Önder, *Tarihî-Turistik Konya Rehberi*, Konya 1956, s. 96. Fakat aynı yazar, bir başka yayınında da 1901 tarihini vermiştir. Bk. Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara 1971, s. 386.

¹⁶ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi, Fon Kodu: Y.PRK.UM., Dosya No: 47, Gümlek Sıra No: 75. O dönemde Konya, bugünkü sınırlarının dışında, Burdur, Niğde, Nevşehir, Isparta, Şereflikoçhisar, Elmalı, Ürgüp, Aksaray, Kaş, Alanya gibi il ve ilçeleri de sınırları içine almaktaydı.

¹⁷ İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 1130.

¹⁸ Mehmet Önder, a.g.e., 1956, s. 96.

¹⁹ Fâik Reşid, *Ma'ârif Düsturu*, C. 1, İstanbul 1927, s. 371-373.

²⁰ K. P., "Müzemizin İslâhına Doğru", *Babalık*, 20.8.1923.

²¹ *Konya İl Yıllığı*, 1967, s. 16.

²² İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 1131. Yazar; tarihî eserlerin, Avrupaî anlamı ile 1317-1340 Rumî yılında Konya Âsâr-ı Atika Müzesi'nde toplandığını belirtmekte, dolayısıyla tarihleri Rumî takvime göre değerlendirmektedir. İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 1155. Aynı kitabede 1317 tarihinin Hicrî, 1340 tarihinin Rumî olması da bir çelişkidir. Yanlışlık ikinci kitabenin yazımında yapılmış ve buna birinci kitabede küçük boyutta yazılan ve okunması zor olan "Seferü'l-hayr" kelimesinin dikkate alınmaması neden olmuş olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında, ilk hükûmetin 9.5.1336 (1920) tarihli icra programında "asar-ı tarihiyenin erbabına yazdırılması" ve "asar-ı atika-i milliyenin tescil ve muhafaza edilmesi" hususlarına yer verilmesi²³, 15.7.1339 (1923) tarihinde Ankara'da toplanan Heyet-i İlmiye'nin görüştüğü konular arasında Etnografya Müzesi, Millî Müze ve Asar-ı Atika Nizamnamesi gibi konuların yer alması²⁴ ve 5.9.1339 (1923) tarihli hükûmet programında da münasip mevki-lerde millî müzeler kurulacağı ve millî eserlerin toplanarak bir araya getirilmesine çalışılacağı belirtilmesi²⁵, eski eserlerin korunmasına gerekli önemin verileceğinin ve bu konuda büyük bir atılım yapılacağına göstergesi olmuştur.

Osmanlı döneminde yavaş yavaş gelişen müzeciliğimiz, Cumhuriyetin ilânından sonra hız kazanmaya başlamıştır. Bir Halk Müzesi'nin kurulmasına hazırlık olmak üzere 2.7.1924 tarihinde İstanbul'da Celâl Esat (Arseven), daha sonra 21.5.1925 tarihinde Halil Ethem başkanlığında bir komisyon kurulmuş ve eser toplanmasına başlanmıştır. Komisyon, ancak 1250 eser toplayabilmiştir. 25.9.1341 (1925) tarihinde ise, Ankara'da Etnografya Müzesi'nin temelleri atılır²⁶. Cumhuriyetin ilk müze binası, neo-klasik üslupta Türk mimarisinin esintilerini taşıyan bir tarzda inşa edilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, 3.3.1340 (1924) tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu²⁷ ile eğitimde birliğin sağlanmasına çalışılır. Halk kitlelerini çevresine toplayan tekke ve zaviyeler sorun olmaya başlamıştır. Doğuda vuku bulan irtica olayı üzerine Şark İstiklâl Mahkemesi, görev alanı içinde bulunan tekke ve zaviyelerin kapatılmasına karar verir. Ankara İstiklâl Mahkemesi de bunların kapatılması hususunda hükûmetin dikkatini çeker. Konu bir plân dahilinde çözülmeye çalışılır.

İcra Vekilleri Heyeti, 2.9.1341 (1925) tarih ve 2413 sayılı bir kararname ile tekke, zaviye ve türbeleri kapatarak, vaktiyle cami ve mescit olarak inşa edilenlerin cami ve mescit olarak kullanılmasına, kapatılan binalardan okul için elverişli olanların, okul yapılmasına, okul için

elverişli olmayan binaların Evkaf Umum Müdürlüğünce nakit ile değiştirilerek, elde edilecek para ile köylerden başlayarak gerekli yerlere okul inşa edilmesine, türbelerden kıymeti haiz olanların muhafaza ve idaresinin Maarif Vekâletine verilmesine²⁸, 16.9.1341 (1925) tarih ve 2509 sayılı kararnameyle de, bütçe durumu daha sonra hâll edilmek üzere, tekke ve türbelerde bulunan, sanat ve tarih açısından kıymetli olan taşınabilir eşyanın müze müdürlüklerince tetkik edilip deftere geçirilerek, müzelere nakledilmesine karar verilir²⁹. Müzelere nakledilecek eşyanın tespiti için mahallî komisyonlar kurulur. Daha sonra TBMM'nde kabul edilen 30.11.1341 (1925) tarih ve 677 sayılı kanun ile tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasına ilişkin İcra Vekilleri Heyeti'nin kararları desteklenir³⁰.

Tekke, zaviye ve türbelerdeki eşyanın ayrımı ve tasnifi hususunda mahallî komisyonların bazı tereddütlere düşmesi üzerine gönderilen 8.12.1341 (1925) tarihli genelgede; sanat ve tarih açısından kıymetli olan eşya ile birlikte etnografyaya ilişkin eşyanın müzelere konmak

²³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (Devre: I, İctima Senesi: 1), C. 1, Ankara 1959, s. 242.

²⁴ Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, Ankara 1938, s. 21.

²⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (Devre: II, İctima Senesi: 1), C. 1, Ankara 1961, s. 423-424.

²⁶ Kuruluşu sırasında Halk Müzesi, Millî Müze, Hars Müzesi olarak adlandırılan bu müzeye Hamit Zübeyir Koşay, 1.6.1927 tarihinde müdür olarak atanmıştır. 15.4.1928 tarihinde müzeyi ziyaret eden Atatürk, Afgan Kralı Amanullah Han'ın teşrifleri münasebetiyle müzenin açılışını emreder ve bu ziyaret sırasında ilk açılışı yapılır. 18.7.1930 tarihinde de halkın ziyaretine açılır. Hamit Zübeyir Koşay, *Etnografya Müzesi Kılavuzu*, İstanbul 1963, s. 1-4.

²⁷ *Resmî Ceride*, 6.3.1340, No: 63; *Düstur*, III. Tertip, C. V, İstanbul 1931, s. 667.

²⁸ *Resmî Ceride*, 5.9.1341, No: 168, Madde: 1, 4 ve 5.

²⁹ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi (Kısaltma: BCA), 030.18.1.1.15.59.5.

³⁰ *Resmî Ceride*, 13.12.1341, No: 243. (Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun).

üzere ayrılması, bu çerçevede ney, kudüm, saz, tel gibi müzik aletleri ile şiş, teber, keşkül, asa, kürsü, rahle, şamdan, kandil, Bektaşî nefeslerinden birkaç beyti veya resimleri ihtiva eden levhalar, topuz, kılıç, kalkan gibi eşyanın Etnografya Müzesi için, Acemkârî ve Anadolu işi nebatî boyalı eski kilim ve halılar ile bunların parçalarının Âsâr-ı İslâmiyye ve Sanâyi'-i Nefîse Müzesi için önemli olduğu ve Darülfünun'un teklifi üzerine yakında kurulacak olan İnkılâp Müzesi'nde Bektaşî, Kadirî, Nakşibendî ve Mevlevî v.s. tarikatlara ait birer tekke numunesi oluşturulacağı bildirilerek, eşyanın iyi bir şekilde muhafazası ve iki adet fotoğraflarının Vekâlete gönderilmesi, ayrıca muhafazası gereken diğer müzelik eşyanın mektep müzeleri hariç tutularak müzesi bulunan illerde müzelerde, olmayan yerlerde Maarif idaresinin uygun bulacağı yerde korunmasının sağlanması istenmiştir. Kitaplar İstanbul'da Süleymaniye, Bursa'da müze, Kastamonu'da Darülkurrâ, Konya'da Yusuf Ağa kütüphanelerinde, diğerleri mahallî kütüphanelerde toplanacak, müteferrik eserler de Ankara'daki Kütüphane-i Umumî'ye gönderilecektir³¹.

Bunu takip eden günlerde Maarif Vekâletince gönderilen 25.3.1926 tarihli genelgede; tekke ve türbelerde bulunan müzelik eşyanın, ayrımı yapıldıktan sonra, müzesi bulunan yerlerde müzede, müzesi bulunmayan yerlerde Maarif idarelerince korunması, listeleri ile civar vilâyet müzesine ve Ankara'ya nakli için ne kadar masrafa ihtiyaç olduğunun bildirilmesi istenmiş ve bu işlerin bitimine müteakip tekke ve türbe binalarının (Konya Mevlânâ Tekke ve Türbesi hariç olmak üzere) Evkaf Umum Müdürlüğüne bırakılacağı beyan edilmiştir³².

Nihayet Mevlânâ Tekke ve Türbesi, İcra Vekilleri Heyeti'nin 6.4.1926 tarih ve 3426 sayılı kararıyla müzeye çevrilir. Bu kararın ardından yapılan çalışmalar sonucunda müze, 2.3.1927 tarihinde ziyarete açılır³³. Müzenin kitabesi, yine kûfî harflerle yazılır. Bugün müzenin giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede "Konya Âsâr-ı Atıka

Müzesi" yazısı ile 1345 ve 1926 tarihi ve sol alt köşede müzenin ilk müdürü Mehmet Yusuf'un imzası bulunmaktadır (Bk. Resim)³⁴. Bu makalede Konya Mevlânâ Tekke ve Türbesi'nin müzeye dönüştürülmesini Cumhuriyet Arşivi'nde tespit ettiğim belgelerle anlatmaya çalışacağım.

Belgelerin İçeriği

Konuya ilişkin belgeler, Cumhuriyet Arşivi'nin 030.18.1.1.18.24.4 envanter numarasına kayıtlı 6 adet yazılı belge ile bir adet krokiden oluşmaktadır.

Tarih sırasına göre ilk belge, İstanbul Asar-ı Atıka Müzeleri Müdürü Halil Ethem Beyin, Hars Müdürlüğüne yazdığı 23 Teşrin-i Sani (1)341 (23.11.1925) tarih ve 587/10627 numaralı yazının Maarif Vekâletince çıkarılan suretidir. Bu yazı, İstanbul Asar-ı Atıka Müzeleri Müdürlüğüne yazılan 9 Teşrin-i Sani 1341 (9.11.1925) tarih ve 2071 numaralı yazının cevabıdır. Halil Bey, bu yazıda; yakınlarda Maarif Vekâletine devredilen Konya'daki Mevlânâ Tekkesi'nin müze yapılmasının uygun olduğunu bildirerek, yapının tarih ve mimarî kıymeti itibarıyla hakikaten korunmaya lâyık bulunduğu, içerisinde hiçbir sebep ve suretle onarım yapılmaması, müzenin tanzimi esnasında binanın da teşhiri esas alınarak hareket edilmesi, içindeki eşya gayet önemli ve kıymetli olduğundan yazımında ve tespitinde fevkalâde özen gösterilmesi, tarih ve sanat açısından kıymetli olan eşyanın ve hatta tereddüt

³¹ *Resmî Cerîde*, 19.12.1341, No: 248.

³² Nurettin Can (Güleki), *Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler*, Ankara 1948, s. 100-101.

³³ Mehmet Yusuf (Akyurt), *Konya Asarı Atıka Müzesi Rehberi*, İstanbul 1930, s. 8.

³⁴ Kitabede yer alan Hicrî ve Milâdî tarihler yıl olarak bir uyum göstermekle birlikte, İcra Vekilleri Heyeti'nin tekkenin müzeye dönüştürülmesine ilişkin aldığı kararın tarihi olan 6.4.1926 tarihinin Hicrî 23 Ramazan 1344 tarihine, müzenin açılışın yapıldığı 2.3.1927 tarihinin de Hicrî 27 Şaban 1345 tarihine denk geldiğini belirtmekte yarar vardır.

edilenlerin bile elden çıkarılmayarak iyi korunması gerektiği görüşlerine yer vermiştir (Belge: 1). Bu yazışmanın yapıldığı dönemde Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir³⁵.

İkinci belge, 24 Kanun-ı Evvel 1341 (24.12.1925) tarih ve 10260/2393 numaralı bir yazıdır. Maarif Vekili Mustafa Necati Bey³⁶ tarafından imzalanıp, Baş Vekâlete gönderilen bu yazıda; Konya'daki Mevlânâ Tekkesi'nin mimarî tarzı nedeniyle kıymeti ve etnografya ile ilgili eserleri dolayısıyla müze yapılmasına elverişli olduğu ve bu çerçevede İstanbul Asar-ı Atika Müzeleri Müdürlüğünün düşüncelerinin de alındığı bildirilerek, yazının bir sureti ekte sunulmuş ve tekkenin müze yapılması için İcra Vekilleri Heyeti'nce bir karar alınması istenmiştir (Belge: 2).

Baş Vekâlet tarafından, bu yazının gereğinin hemen yapılmadığı veya geciktiği, daha sonra yapılan işlemlerden anlaşılmaktadır. Bunun üzerine bir vesile ile Ankara'da bulunan Halil Beyden detaylı bir rapor istenir ve Hars Müdürü Hamit Zübeyir Beyle birlikte Konya'ya görevlendirilir.

Üçüncü belge, konuya ilişkin olarak Halil Beyin yazdığı 27 Şubat 1926 tarihli iki sayfalık rapordur (Belge: 3/1-2). Raporun giriş bölümünde; Konya'daki Mevlânâ Dergâhı'nın bir müze hâline getirilmesinin arzu edildiği ve bu çerçevede incelemede bulunmak üzere aldığı emir gereği Hars Müdürü Hamit Zübeyir Beyle birlikte Konya'ya gittiklerinden bahsederek, dergâhın ve müştemilâtının gerek mimarî tarzı ve gerek içinde asırlardan beri toplanıp saklanan kıymetli tarihî eserleri toplu bir hâlde bulundurması dolayısıyla zaten bir müze etkisi yaptığını, bundan dolayı ileride yapılacak ufak bir onarımla tamamen müze hâline gelebileceğini, bu suretle memleketimizin güzel ve kıymetli bir müzecik daha kazanacağını belirtir.

Halil Bey, rapora 1/250 ölçekli bir kroki eklemiştir (Belge: 3/3). Kroki çok acele hazırlanmış, detaya fazla dikkat edilmemiş ve hatta kuzey güney işareti ters yapılmıştır³⁷. Krokide dergâhın sınırı kırmızı hatla gösterilmiştir. Dergâh geniş bir avlunun ortasında yer alır.

Avlunun dört kapısı vardır. Bu avluda üzeri kubbeli dedelere ait hücreler, mutfaklar, dört türbe, şadırvan, güney ve doğu bölümünde mezarlık bulunmaktadır. Avlunun kuzey kapısından küçük bir avluya geçilir, burada ahşap ve harap bir bina olan ve müzeye gerekli olmadığı belirtilen Şeyh veya Çelebi dairesi yer alır. Raporda bu bölümlerin son durumları hakkında da bilgiler vardır. Türbelerden biri ambar, biri kiler, bir diğeri kütüphane, Çelebi dairesi de ana mektebi olarak kullanılmaktadır³⁸.

Plânda asıl dergâh mavi çizgiyle gösterilmiştir. Dergâhın güney kısmının Selçuklular ve Karamanoğulları zamanından kalma olduğunun zannedildiğini ve üzerinin sekiz kubbe ile örtüldüğünü belirtir. Bu binanın kuzey kısmı iki büyük kubbe ile örtülü olup, bunlardan biri semahane, diğeri mescittir. Gerek türbenin ve gerek ikinci kısmın kapıları dışarıdan ise de içeriden birbirlerine geçilebilir.

³⁵ Hamdullah Suphi Tanrıöver, II. Dönemde 4.3.-19.12.1925 tarihleri arasında Maarif Vekili olarak görev yapmıştır. Bk. Kâzım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem 1923-1927*, C. III, Ankara 1995, s. 421. Hamdullah Suphi, İcra Vekilleri Heyeti'nde tarihimizin önemli şahsiyetlerine ait türbelerin kapatılmasına itiraz ettiğini, bunun üzerine Atatürk'ün "Bekle, on, on beş sene bekle, bütün türbeleri sana vereceğiz." dediğini ifade eder. *T.B.M.M. Tutanak Dergisi (Dönem: VIII, Toplantı: 3)*, C. 16, Ankara 1949, s. 664; *C.H.P. Yedinci Kurultay Tutanağı*, s. 402-403. Türk kültürü açısından bir değer taşıyan türbelerin ziyarete açılması on, on beş yıldan fazla sürer. 1.3.1950 tarih ve 5566 sayılı ve 7.2.1990 tarih ve 3612 sayılı kanunlarla 677 sayılı kanunun birinci maddesinde yapılan değişiklikle Türk büyüklerine ait olanlarla büyük sanat değeri bulunanların umuma açılması, bunların bakımı için memur ve hizmetli tayin edilmesi yasallaşmış, bu çerçevede türbelerin bir kısmı ziyarete açılmıştır.

³⁶ Mustafa Necati Bey; Maarif Vekilliği görevine 21.12.1925 tarihinde başlamıştır. Bk. Kâzım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem 1923-1927*, C. III, Ankara 1995, s. 442.

³⁷ Raporda yön belirtilirken aynı hatanın yapılmadığını görüyoruz.

³⁸ Krokiye göre, Hasan Paşa Türbesi ambar, Hürrem Paşa Türbesi kiler, Murat Paşanın kızının türbesi kütüphane olarak kullanılmaktadır. Mehmet Önder, Konya'da ana okullarının Eylül 1927 tarihinden itibaren faaliyetlerine başladığını yazar. Bk. M. Önder, *Konya Maarifi Tarihi*, Konya 1952, s. 76. Halil Beyin raporu 27 Şubat 1926 tarihli olduğuna göre, Konya'da bir ana mektebi bu tarihlerde vardı.

Bu binanın müze hâline dönüşümü ile ilgili olarak şu önerileri getirir:

Türbe kapısından girilince ufak bir mekân vardır. Burası kapıcıların bekleme odası olarak kullanılmalıdır. Bu mekândan 1008 Hicrî tarihli gümüş bir kapıyla türbe kısmına girilir. Sağ tarafta dört ve nihayetinde bir kubbenin altında Mevlânâ Celâlettin'in, babasının, çocuk ve torunlarının mezarları bulunur. Burası bir parmaklık ile geçit mahallinden ayrılmıştır. Bu kısım bir az karanlık olduğundan burada pek çok eşya teşhir olunamaz, fakat ileride elektrik ile aydınlatılabilir³⁹. Mezarların bazıları adî sıvalı, bazıları gayet güzel çinilerle kaplı ve diğerleri adî tahtadandır. Sultanü'l Ulema namını taşıyan Mevlânâ'nın babasının mezar sandukası ağaçtan yapılmış olup, fevkalâde nakışlar ile bezelidir. Mevlânâ ile oğlu Veled'in mezarları mermerdir. Tamamı altmış yedi adet olan mezarların üstlerinde örtüler ve püşideler vardır. Bu kumaşların çoğu kadim çatmalardan ve yazılı dokumalardan olup, pek büyük kıymeti haizdirler. Bu örtüler kısmen adî şekilde olan mezarların üzerlerinde bırakılabilir ve bir kısmının da vitrinlere konulması lâzımdır. Bezemeli olan lâhitlerin örtüleri kaldırılarak sergilenmelidir.

Kubbelere asılan yüzlerce kandillerden bir takımı adî Avrupa işi olduğundan bunların ve kubbelere birisine son senelerde tespit olunan büyük Avrupa işi billür avizenin kaldırılması lâzımdır.

Mezarların aralarındaki zemine orada bulunan halılardan parçalar yayılabilir. Yine bu kısımda bulunan, "Nisan Tası" olarak adlandırılan ve eski tarihlerde Hindistan'dan gelmiş olan tunç kazan⁴⁰, geçit yerinin ortasına konulmalıdır. Mevlânâ mezarının önündeki gümüş merdiven ve parmaklık ile tunç şamdanlar mahallinde muhafaza olunmalı, diğer şamdanlar da uygun yerlere yerleştirilmelidir. Mezarlardan sahipleri bilinenlere birer levha konulmalıdır.

Semahane dışarıdan kâfi miktarda aydınlık aldığından gerek duvarlara, gerek ortaya vitrinler konularak çeşitli eşyalar teşhir edilebilir. Bugün

kasada korunan kıymetli bir seccade, Mısır işi olan mineli kandiller ve bazı nadide eşya bu gruptandır. Buraya bitişik olup, aynı büyüklükte bulunan ve aydınlığı da yeterli olan mescit, parmaklıkla türbeden ayrıldığından ve zaten namaz için türbenin hemen batısında Selimiye Camii bulunduğundan, buraya plânda kütüphane olarak işaret edilen binadaki kitaplar nakledilmelidir. Bugün kütüphane olan bina pek dar bir türbe olup, ne kitapların konulmasına ve ne de okuma mahalline uygundur. Bununla beraber ortaya konulacak vitrinlerde süslü ve nadir kitaplar teşhir olunur. Nitekim Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki eski Fatih Camii de kütüphaneye çevrilerek düzenlemenin aynı şekilde olmasına karar verilmiştir.

Eşyanın teşhiri için gerekli dolapların şekli rapor ekinde sunulmuş ve bu dolapların Konya Müzesi'ne verilen tahsisattan kalan bakiye ile derhâl yaptırılmasının gerektiği belirtilmiştir⁴¹.

Türbenin üstünde görülen ve kubbe-i hadrâ denilen kasnak ve külahın çinileri ileride tamir edilebilir.

Konya Lisesi bahçesinde bulunan müzede bir hayli Türk ve İslâm eseri toplanmış olup, bunların dergâhın müzeye çevrilmesine karar verildiği takdirde derhâl tamamı nakl olunmalıdır. Bunlardan bir kısmı ayrılarak dergâh binasının içinde, ağır taştan olanlar da dergâhın avlusunda uygun mahallerde teşhir olunurlar. Hatta bir kısmı da dede hücrelerinin önündeki camekânlı mahallere konulabilir. Eski müzedeki İslâmî olmayan eserlerin, yine mahallinde kalması gerekir.

³⁹ TBMM'nin elektrikle aydınlatılmasının, ancak 2.1.1340 (1924) tarihinde verilen bir önerge ile kabul edildiğini belirtmekte yarar vardır. *T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (Devre: II, İcma Senesi: I)*, C. 4, Ankara 1968, s. 657; *T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (Devre: II, İcma Senesi: II)*, C. 11, Ankara 1975, s. 140-143.

⁴⁰ Bu kazanın İlhanlı hükümdarı Ebu Sait Bahadır Han (1305-1335) için Musul'da yaptırıldığı ve müzedeki kayıtlara göre, 1333 yılında Emir Sungur Ağa vasiyetiyle Mevlânâ türbesine hediye edildiği ifade edilmektedir. Bk. Mehmet Önder, a.g.e., 1956, s. 102.

⁴¹ Rapor ekinde vitrin şemalarına rastlanmamıştır.

Dergâhın dört kapısından üçü kapatılmalı, yalnız Selimiye Camii tarafındaki kapı açık bulundurulmalı, bu kapının iki tarafındaki odalarda da bekçiler ikamet etmelidir.

Halil Bey, raporun sonunda dergâhın beş aya yakın kapalı bulunması nedeniyle içerisinin tozlandığını, bazı duvarlarda sıvaların kabarmış, kumaş ve halıların güveler tarafından istilâ edilmiş olduğunu bildirerek, acilen bir karar alınması ve arz edilen düzenlemeye başlanması gerektiği hususunda bir görüş belirtir.

Dördüncü belge, Maarif Vekili Mustafa Necati tarafından imzalanıp Baş Vekâlete gönderilen 7 Mart 1926 tarih, 42/350 numaralı bir yazıdır. Burada Konya'daki Mevlânâ Tekkesi'nin gerek mimarî tarzı ve gerek kıymetli eserleri bulundurması nedeniyle müzeye dönüştürülmesi hususunda incelemede bulunmak üzere İstanbul Asar-ı Atika Müzeleri Umum Müdürü Halil Bey ile Hars Müdürü Hamit Zübeyir Beyin Konya'ya gönderildiği bildirilerek, yapının tamamen bir müze olabileceğini belirten Halil Beyin raporu ile binaların krokisi ekte sunulmuş ve müzeye dönüşümü için İcra Vekilleri Heyeti'nce bir karar alınması istemiştir (Belge: 4).

Beşinci belge, İcra Vekilleri Heyeti'nin, Konya'daki Mevlânâ Tekkesi'nin müzeye dönüştürülmesinin uygun bulunarak kabul edildiğini belirten 6 Nisan 1926 tarih ve 3426 numaralı kararnamesidir (Belge: 5). Bu kararnamenin müsveddesinden Maarif Vekâletine bir yazı hazırlandığı ve kararnamenin bir örneğinin bu bakanlığa gönderildiği anlaşıyor.

Altıncı belge, Maarif Müsteşarı tarafından Baş Vekâlet Özel Kalem Müdürü Necmettin Beye yazılan tarihsiz bir yazıdır. Bu yazıyla Konya Müzesi'nin faaliyete geçeceği ve bu çerçevede Halil Beyin raporuna ihtiyaç hâsıl olduğu bildirilerek, raporun bir suretinin alınması için müsaade istenmiştir (Belge: 6). Bu izin alınmış ve rapor doğrultusunda Mevlânâ Tekkesi'nin müzeye dönüştürülmesi konusunda hazırlıklara başlanmıştır.

Değerlendirilme ve Sonuç

Tekke, zaviye ve türbelerin 2.9.1925 tarihinde kapatılması, buradaki Türk-İslâm eserlerini koruma ve gelecek kuşaklara aktarma çabalarını beraberinde getirmiştir. Heyet-i İlmiye'nin 15.7.1923 tarihinde gündeme getirdiği Etnografya Müzesi'nin, bu kapatma kararının ardından soruna çare, yani buradaki eserleri de koruma ve topluma sunmada gerekli bir kurum olarak gündeme taşındığını ve Ankara'da 25.9.1925 tarihinde temelini atıldığını görüyoruz. Ancak yalnızca bu müze, tüm bu eserleri koruyacak ve teşhirini yapabilecek yeterlilikte değildir. Ayrıca tekke ve türbelerin kapatılması, eşyaların buralardan başka yerlere taşınması, eşyanın ait olduğu kültürel mekânından uzaklaşması ve bütünlüğünün bozulması anlamına da gelmektedir. Bu çerçevede, bu tekkelerden yalnızca biri, Türk kültüründe her açıdan özgün bir yer tutan ve hoşgörünün sembolü olan Mevlânâ'nın tekkesi ve türbesi, müze hâline getirilerek, hem eserlerin korunması, hem de bütünlüğünün bozulmaması sağlanmıştır.

Konya Mevlânâ Tekkesi'nin müzeye çevrilmesi kararının ardından 11.9.1926 tarihinde Maarif Müfettişlerinden Hamit Zübeyir Bey, Maarif, Evkaf ve Polis Müdürlüklerinin görevlendirdiği temsilciler ile Müze Müdürü ve muhafaza memurunun huzurunda dergâhın kapıları açılarak sayıma başlanmıştır. Havasızlıktan ve vaktiyle özen gösterilmemesinden ötürü bozulmaya yüz tutmuş eşya temizlenerek tamir olunmuş, uygun yerlere yerleştirilmiş, nitelikleri ile birlikte deftere kayıt edilerek teşhire konmuş ve müze, 2.3.1927 tarihinde ziyarete açılmıştır⁴². Dolayısıyla bu kadar kısa bir zaman diliminde esaslı bir onarım yapılması olası değildir. Yalnızca vitrinler ve çok küçük onarımlar yapılmıştır. Esas tamirat Evkaf Umum Müdürlüğünce 1929 yılında yapılmak istenmiş ve

⁴² M.Yusuf (Akyurt), a.g.e., s. 8.

7575 lira 98 kuruşluk keşif hazırlanmıştır. Ancak uygun müteahhit bulunamadığından, mahallinde teşkil edilecek komisyon ve mühendisin nezaretinde emanet usulü yapılması doğrultusunda İcra Vekilleri Heyeti, 12.9.1929 tarihinde 8319 sayılı bir karar almıştır⁴³.

Halil Beyin dergâhın müze hâline getirilmesinde dikkat ettiği noktalardan biri, dergâhın mimarî yapısının bozulmaması, diğeri de dergâhta bulunan eşyanın tamamının korunma altına alınmasıdır. Teşhirdi Türk ve İslâm olmayan eserlerin yer almasını istememektedir. Değerli eserlerin vitrinlerde sergilenmesini isterken, diğerlerini boş olan yerlerde, özellikle örtüleri ve halıları tezyinatsız sandukaların üzerinde ve ara boşluklarda değerlendirmeyi düşünmüştür. Elektriğin henüz yaygınlaşmadığı bu dönemde, teşhir mekânın yeterli aydınlığa sahip olup olmadığına dikkat etmiştir.

Dergâh, müze hâline getirilirken, Halil Beyin raporundan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Dergâhın dört kapısından üçü kapatılıp batı yönündeki kapı açık tutulmuştur⁴⁴. Halil Beyin bahsettiği Nisan Tası ve mineli kandiller teşhire konmuştur⁴⁵. Halil Bey, eski müzedeki İslâmî olmayan eserlerin buraya taşınmayarak, yerinde bırakılmasını istemişti. Bu öneri dikkate alınmamış, bu eserler de Mevlânâ Müzesi'ne taşınmış, hatta müze teşhirinde az da olsa yer verilmiş ve müze rehberine de alınmıştır⁴⁶. Zaten müzenin ismi bu dönemde Konya Asar-ı Atika Müzesi'dir. Bu isim, tüm eserleri kapsamaktadır; ancak arkeolojik eserler 1953 yılında İplikçi Camii'ne taşınınca, müze 1954 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile Mevlânâ Müzesi adını almıştır⁴⁷.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, kültürel yapılanmada öncelikle Türk eserlerinin korunmasına yönelik bir politika benimsenmiştir. Bu politikanın bir gereği olarak, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasından sonra, buradaki eserlerin müzelere alınması ve gelecek kuşaklara tanıtılması gündeme gelmiştir. Bu ise, yoğun bir çalışmayı ve bütçe imkânlarını gerekli kılmaktadır. Kapatılan tekke, zaviye ve türbelerin tamamının müze müdürlüklerince yeterince incelenmesi ve bunun malî giderinin karşılanması olası

görülmemekle beraber, bu işe başlanması büyük bir düşüncenin ve cesaretin göstergesidir. Günün koşulları çerçevesinde, yapılabildiği ölçüde bu işlem tamamlanmaya çalışılmış ve 9362 adet eser müzelere alınmıştır⁴⁸. Kitaplar da, kütüphanelerde toplanmıştır.

Tekke, zaviye ve türbelerde bulunan tarih ve sanat açısından önemli eserlerin ne kadarı toplanabilmiştir veya komisyonlarda yer alan kişiler ne kadar bu işin uzmanıdır? Bu soruya olumlu cevap vermek, her ne kadar mümkün değilse de, Konya Mevlânâ Tekkesi'nin bozulmadan tamamının müze hâline getirilmesi, Türk müzeciliği açısından bilinçli bir adım olarak değerlendirilmelidir. Bütünlüğün bozulmamasında Halil Beyin yönlendirmesi önemli bir etken olmuştur. Aynı yıllarda kapatılan Hacı Bektaş-ı Veli Tekkesi için bu formül çok geç düşünülmüş ve kapatılmasının ardından belirlenen 979 adet müzelik eşya tarihî kazanla birlikte Ankara Etnografya Müzesi'ne, kitaplar da Ankara'da bulunan Kütüphane-i Umumiye nakledilmiştir⁴⁹. Tekke binası, çok sonraları müzeye dönüştürülmüş ve Ankara Etnografya Müzesi'ne nakledilen eserleri iade edilerek, 1964 yılında ziyarete açılmıştır. Ancak eserlerin bütünlüğü artık bozulmuştur. Evkaf Umum Müdürlüğüne teslim edilen 461 adet eşya geri verilememiştir. Bunların büyük bir kısmı satılmış, diğerleri de dağıtılmıştır⁵⁰.

⁴³ BCA, 030.18.1.2.5.44.6.

⁴⁴ M.Yusuf (Akyurt), a.g.e., s. 12.

⁴⁵ M.Yusuf (Akyurt), a.g.e., s. 60-63.

⁴⁶ M.Yusuf (Akyurt), a.g.e., s. 94-98.

⁴⁷ Konya Arkeoloji Müzesi, 1962 yılında yeni binasına taşınmıştır. Selçuklu taş ve ahşap eserler de 1956 yılında İnce Minareli Medresesi'nde açılan Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenmeye başlanmıştır. Bk. Naci Bakırcı, "XIX. Yüzyıldan Günümüze Konya'da Müzecilik", 6. Müzecilik Semineri Bildiriler (25-27 Eylül 2002), s. 95.

⁴⁸ H. Z. Koşay, "Tekke ve Türbeler Kapandıktan Sonra", *Güzel Sanatlar*, Vol. 6, İstanbul 1949, s. 3.

⁴⁹ H. Z. Koşay, "Hacı Bektaş Tekkesi", *Türkiyat Mecmuası*, C. II, İstanbul 1928, s. 367.

⁵⁰ Evkaf Umum Müdürlüğüne verilen halı, kilim ve yastıktan oluşan 461 adet eşyanın 377 adedi İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü tarafından muhtelif tarihlerde satılmış, geriye kalan 84 parça eşya ise dağıtılmıştır. Bunlardan 19 adet eşya, sonradan Ankara Etnografya Müzesi'ne verilmiştir. Bk. Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara 1995, s. 412, Dipnot: 19.

8.12.1341 (1925) tarih 8816/2290 sayılı genelgede Darülfünun'un teklifi üzerine yakında kurulacak olan İnkılâp Müzesi'nde Bektaşî, Kadirî, Nakşibendî ve Mevlevî v.s. tarikatlara ait birer tekke numunesi olacağından bahsedilmektedir. 1929 yılında bir komisyon oluşturularak, İnkılâp Müzesi'ni kurma çalışmalarına başlanılır⁵¹. Komisyonunda Halil Ethem Bey de vardır. Ankara Etnografya ve daha sonra kurulan İstanbul İnkılâp Müzesi'nde tarikat eşyası önemli bir yer tutar⁵². Tekke eşyası diğer bazı müzelerimizde de azda olsa sergilenmektedir. Fakat Mevlânâ ve Hacı Bektaş-ı Veli Tekkesi'nin dışında da şimdiye kadar hiçbir tekkenin eşyası ait olduğu kültürel mekânda bir bütünlük içinde topluma sunulamamıştır.

M. Yusuf Akyurt, dergâhların kapatılmasının ardından Baş Vekil İsmet İnönü ile o vakit Maarif Vekili olan Hamdullah Suphi Beyin Mevlânâ Dergâhı'nın asar-ı atika müzesine dönüştürülmesini tasavvur buyurmuş olduklarını belirtir⁵³. H. Zübeyir Koşay da Mevlânâ Dergâhı'nın müze olarak muhafazasını Atatürk'ün emrettiğini bildi-

rir⁵⁴. M. Önder ise, Atatürk'ün 21.2.1931 tarihinde Konya Mevlânâ Müzesi'ni ziyareti sırasında, "İsmet Paşaya Mevlânâ Dergâhı ve Türbesini kendi eşyası ile müze hâline getiriniz demiştim." dediğini ifade eder⁵⁵. Mevlânâ Tekkesi'nin müzeye çevrilmesini, genç Cumhuriyetin yapılmasında amacın iyi belirlenmesine ve kültürel yapı kurulurken temel taşlarının doğru bir şekilde yerleştirilmesine bağlamak gerekir. Tabii ki, bu yapıyı belirlemede en büyük etken, ulu önder Atatürk'tür.

⁵¹ Füsün Kılıç, "İstanbul Belediyesi'nin Müze Kurma Çalışmalarının Türk Müzecilik Tarihi İçerisinde Değerlendirilmesi", 4. Müzecilik Semineri Bildiriler (16-18 Eylül 1998), s. 30-31.

⁵² M. Şakir Ülkütaşır, *Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Ankara 1972, s. 84.

⁵³ M. Yusuf (Akyurt), *a.g.e.*, s. 7.

⁵⁴ H. Z. Koşay, "Atatürk Kazıları", *Türkiyemiz*, S. 11, İstanbul 1973, s. 8.

⁵⁵ M. Önder, *Atatürk Konya'da*, Ankara 1989, s.106. Ayrıca bk. M. Önder, "Müzecilik Hatıraları", *Türk Kültürü*, S. 279, Temmuz 1986, s. 42.

Konya Mevlânâ Müzesi'nin kitabesi.

BELGELER

Belge: 1

(Türkiye Cumhuriyeti Ma'ârif Vekâleti antetli)

İstanbul Âsâr-ı Atîka Müzeleri Müdüriyyetinin 23 Teşrîn-i Sânî (1)341 târîh ve 587/10627 numarolu tahrîrâtı sûretidir.

Hars Müdüriyyet-i Aliyyesine

9 Teşrîn-i Sânî 1341 târîh ve 2071 numarolu tahrîrât-ı aliyyeleri cevâbıdır. Ahîren Ma'ârif'e devr edilen Konya'daki Mevlânâ Tekyesi'nin Âsâr-ı Atîka Müzesi ittihâzı münâsibdir. Ancak mezkûr binâ kıymet-i târîhiyye ve mi'mâriyyesi itibâriyle hakikaten muhâfazaya lâayık bulunduğundan derûnunda hiçbir sebep ve sûretle ta'dîlât icrâ edilmemesi ve müzenin tanzîmi esnâsında binânın da teşhîri esâsı gözedilerek ana göre hareket edilmesi ve kezâlik muhtevî olduğu eşyâ dahi gâyet mühim ve kıymetdâr olduğundan tahrîr ve tesbîtinde fevka'l-âde ittinâ olunması târîh ve sinâ'at nokta-i nazarından hâ'iz-i kıymet eşyânın ve hattâ tereddüd edilenlerin bile elden çıkarılmayarak hüsn-i muhâfazası lâzım-geleceğî beyânıyla te'yîd-i ihtirâm eylerim efendim.

Âsâr-ı Atîka Müzeleri Müdîri

Halîl

Aslına mutâbıkdır

(Mühür)

(İmza)

Belge: 2

(Türkiye Cumhuriyeti Ma'ârif Vekâleti Hars Da'iresi antetli)

Ankara 24 Kânûn-ı Evvel 1341, Umûmî: 10260, Husûsî: 2393, Leffi: 1

Hulâsa: Konya'daki Mevlânâ Tekyesi Hakkında

Baş Vekâlet-i Celîleye

Konya'daki Mevlânâ Tekyesi'nin tarz-ı mi'mârî nokta-i nazarından kıymeti ve etnografiye müte'alik âsârı ihtivâ etmesi dolayısıyla müze ittihâzına elverişli olduğu nazar-ı i'tibâra alınarak bu bâbda İstanbul Âsâr-ı Atîka Müzeleri Müdüriyyetinin fikirleri de istifsâr edilmiştir. Cevâben gelen ve bir sûreti leffen takdîm kılınan tahrîrâtta murâfık fikir der-meyân edilmiş olduğundan tekyenin müze ittihâzı içün Hey'et-i Celîle'ce bir karâr ittihâzını ricâ ve takdîm-i tekrîmât eylerim efendim.

Ma'ârif Vekîli

(İmza)

Belge: 3/1-2

(İstanbul Âsâr-ı Afîka Müzeleri Müdüriyeti antetli)

Konya'daki Mevlânâ Dergâhı'nın bir müze hâline getirilmesi arzû edildiğinden bu bâbda tedkîkât-ı da bulunmak üzere taraf-ı vekâlet-penâhîlerinden telakkî eylediğim emir üzerine Hars Müdîri Hâmid Zübeyr Beyle birlikte Konya'ya gidilerek lâzım-gelen tedkîkât icrâ edildi.

Zâten bu binâ ve müstemelâtının gerek tarz-ı mî'mârîsi ve gerek mezkûr dergâh derûnuna asırlardan-beri iddihâr kılınan kıymetdâr âsâr-ı târîhiyye ve sînâ'îyyenin bir câmi' hâlinde bulunması hasebiyle zâ'ire bir müze te'sîri yapmaktadır. Binâ'en aleyh ufak bir himmet ve âfide arz olunan ta'dîlâtla tamâmen müze hâline inkılâb edivercektir. Şu sûretle memleketimiz zarf ve mazrûfu i'tibâriyle güzel ve kıymetdâr bir müzecik daha kazanacaktır.

Binânın hâl-ı hâzırı melfûf plân krokisinde görüldüğü vechile kârgîr dergâh ve türbe vâsî' bir harîmin tahmînen ortasında bulunup başka binâlarla iltisâkı yoktur. Ve kırmızı çizilen hatt dergâhın hudûdunu teşkil edüp dört kapusu vardır. Bu harîmde üzeri kubbeli dedegân hücreleri, matbahlar ve kadîmen bir türbe olan kârgîr kilâr yine bir türbe olan kütübhâne ve Sinân Paşa Türbesi ve yine bir türbe olan kârgîr anbar bir şâdurvân ve türbenin cenûb ve şark cihetlerinde mezârlık bulunmaktadır. Şimâl cihetine açılan harîm kapusundan diğer küçük bir havluya girildikde ve bu havluda bulunan Şeyh veyâhûd Çelebi dâ'iresi ahşâb ve harâb bir binâ olup el-yevm ana mektebi olarak kullanılmaktadır. Bu kısmın müzeyye lüzûmu yokdur.

Plânda mavi çizgi ile gösterilen asıl dergâhın cenûba tesâdüf eden kısmı Selçukîler ve Karamanoğulları zamânından kalma olduğu zan edilüp musakkafî sekiz kubbeden ibâretidir. Bu binânın şimâle müsâdif diğer kısmı iki büyük kubbe altında olup biri semâ'hâne ve biride mesciddir. Gerek türbenin ve gerek ikinci kısmın hâricden olan kapuları ayrı ise de dâhilen yek-dîgerine geçilir. Bu binânın müze hâline ifrâğına gelince;

1- Türbe kapusundan girilince ufak bir medhal vardır. Burası müze kapucularının bekleme mahalli olur.

2- Bu medhalden bin sekiz târîh-i hicrîsinde yapılmış bir gümüş kapı ile türbe kısmına girilir. Sağ tarafda dört ve muntehâda bir kubbenin altında Mevlânâ Celâleddîn'in, pederinin ve evlâd ve ahfâdının merkadları bulunup bir parmaklık ile geçid mahallinden ayrılmıştır. Bu kısım bir az karanlık olduğundan burada pek çok eşyâ teşhîr olunamaz fakat ilerüde elektrik ile tenvîr edilebilir. Merkadların ba'zısı âdî sıvalı ve ba'zısı gayet güzel çinîler ile kablı ve diğerleri âdî tahtadan ve Sultânü'l-Ulemâ' nâmını taşıyan peder-i Mevlânâ'nın üzerindeki mürtefî sandûka ağaçdan ma'mûl olup fevka'l-âde nukûş ile müzeyyendir. Mevlânâ ile oğlu Veled'in merkadları mermerdir. Adedi cem'an almış yediye bâliğ olan bi'l-cümle merkadların üstlerinde örtüler ve pûşideler vardır ki bu kumâşların bir çoğu kadîm çatmalar-dan ve yazılı mensûcât-dan olup pek büyük kıymeti hâ'izdirler. Bu örtüler kısmen âdî şekilde olan mezârların üzerlerinde bırakılabilir ve bir kısmının câmekânlara konulması lâzımdır. Müzeyyen olan lâhidler örtülerden tecrîd olunarak görülmelidir. Kubbeden askı olarak mevcûd olan yüzlerce kandillerin içinde bir takımı âdî Avrupa masnû'âtı olduğundan bunlar ve gerek kubbelerden birisine son senelerde tesbît olunan cesîm Avrupakârî billûr âvîzenin kaldırılması lâzımdır. Mezârların aralarındaki zemîne orada mevcûd olan halılardan parçalar fers olunabilir. Yine bu kısımda bulunan ve "Nîsân Tâsi" tesmiye olunan ezmine-i atıkada Hindistan'dan gelmiş olan fevka'l-âde musanna' tunç kazan geçid yerinin ortasına

vaz' olunmalıdır. Mevlânâ merkadının önündeki gümüş merdiven ve parmaklık ile tunç şem'dânlar mahallinde muhafaza olunarak ve diğer şem'dânlar da münâsib mahallere vaz' olunacaktır. Merkadlardan sâhiblerinin isimleri ma'lûm olanlara birer levha ta'lîk olunabilir.

Mevlânâ merkadının cihet-i şimâlinde semâ'hâne bulunur ki burası dışarudan mikdâr-ı kâfi aydınlık aldığından gerek dîvârlara ve gerek ortaya câmekânlar vaz' edilerek eşyâ-yı muhtelifi teşhîr edilir. Ez-cümle el-yevm kasada mahfûz bulunan bir kıymetdâr seccâde ile Mısır masnû'âtından olan mîneli kandillerin ve sâ'ir eşyâ-yı nâdire bu miyândadır. Buraya mülâsık olup ayn-ı cesâmetde bulunan ve aydınlığı da kâfi olan mescid denilen mahall parmaklık ile türbeden müfrez bulunduğu ve zâten edâ-yı salât için türbenin hemân garbında Selimiye Câmî'i olduğundan işbu mahalle plânda kütübhâne diye işâret olunan binâ derûnundaki kitâblar nakl olunmalıdır. Zirâ el-yevm kütübhâne olan binâ dayyık bir türbeden ibâret olup ne kitâbların vaz'ına ve ne de kırâ'at mahalline müsâ'id değildir. Bununla berâber ortaya vaz' olunacak câmekânlarda müzeyyen ve nâ-dîde kitâblar dahi teşhîr olunur. Nitekim Topkapu Sarâyı Müzesi'ndeki kadîm Fâtih Cami'i dahi bu def'a kütübhâneye tahvil edilerek tertîbâtının ayn-ı sûretde olmasına karâr verilmiştir.

Eşyânın teşhîri için lâzım-gelen dolâbların eşkâli işbu rapora rabt olunmuştur. Ve bu dolâbların Konya Müzesi'ne verilen tahsîsâtıdan kalan bakıyye ile derhâl yapıdırılması lâzımdır.

Türbenin üstünde görülen ve kubbe-i hadrâ denilen mahrûtun çînîleri ilerüde ta'mîr edilebilir.

Konya Lisesi bağçesinde bulunan müzede bir hayli Türk ve İslâm âsârı toplanmış olup bunların dergâhın müzeye tahvili takarrur ettiği takdirde derhâl kâffesi nakl olunmalıdır. Bunlardan bir kısmı tefrîk olunarak dergâh binâsı dâhiline ve ağır taşdan olanlar da dergâhın harîminde münâsib mahallerde teşhîr olunurlar. Hattâ bir kısımda dedekân hücrelerinin önündeki câmekânlı mahallere konulabilir. Eski müzedeki gayr-i İslâmî olan âsârın yine mahallinde kalması muktezîdir.

Dergâhın dört mahalden⁵⁶ üçü sedd edilerek yalnız Selimiye Cami'i tarafındaki kapu güşâde bulundurulup iki tarafındaki odalarda bekçiler ikâmet eder.

Hâtîme-i makâl olarak dergâh beş aya karîbdır mesdûd bulunduğu içersü tozlanmış ve ba'zı dîvârlarında sıvalar kabarmış ve kumâş ve halıları güveler istilâ etmiş olduğundan müsta'celen bir karar itihâziyle ber-vech-i ma'rûz tertîbâta teşebbüs olunması mütâla'asında bulunduğumu arz eylerim.

Fi 27 Şubat 1926

İstanbul Âsâr-ı Afîka Müzeleri

Müdüri

(İmza)

⁵⁶ Mahall kelimesi, üzerine kurşun kalemle sonradan "medhal" yazılarak düzeltilmiştir. Medhal, "girilecek yer, antre ve kapı" anlamına gelir ki, bu takdirde cümle daha doğru bir anlam kazanır. Fotokopide medhal kelimesinin "h" harfinin altında görülen nokta, kağıdın yapısından kaynaklanmıştır.

Belge : 4

(Türkiye Cumhuriyeti Ma'ârif Vekâleti Hars Müdüriyeti antetli)

Ankara 7 Mart 1926; Umûmî: 42 Husûsî: 350 Leffi: 2

Hulâsa

Konya'daki Mevlânâ Tekyesi'nin

müzeye kalbi için bir karâr

ittihâzına dâ'ir

Baş Vekâlet-i Celîleye

Konya'da Mevlânâ Tekyesi gerek tarz-ı mi'mârîsi ve gerek kıymetdâr âsârı muhtevî bulunması dolayısıyla müzeye kalb edilmesi husûsu nazar-ı i'tibâra alınarak mahallinde yakından tedkikâtta bulunmak üzere İstanbul Âsâr-ı Atîka Müzeleri Müdîr-i Umûmiyyesi Halîl ve Hars Müdîri Hâmid Zübeyr Beyler Konya'ya gönderilmişdi. Bu bâbda yapılan tedkikâta nazaran zarf ve mazrûf i'tibâriyle tamâmen bir müze olabileceğine dâ'ir Halîl Beyin raporu ile Mevlânâ Tekye ve Türbesi müştemelâtını irâ'e eder bir kıt'a kroki leffen takdîm kılınmış olmağla müzeye kalbi husûsunda Hey'et-i Celîle'ce bir karâr ittihâzını bi'l-hâssa ricâ ve takdîm-i tekrîmât eylerim efendim.

Ma'ârif Vekili

(İmza)

Belge: 5

(Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalem-i Mahsûs Müdiriyyeti antetli)

Aded

3426

Karârname

Tarz-ı mi'mârî nokta-i nazarından kıymeti ve etnografiye müte'allik âsârı ihtivâ eylesi hasebiyle müze ittihâzına elverişli olduğu anlaşılan Konya'daki Mevlânâ Tekyesi'nin müze ittihâzı, Ma'ârif Vekâletinin fi 7 Mart sene (1)926 târîh ve 42/350 numarolu tezkeresiyle vukû' bulan teklifi üzerine İcrâ Vekîlleri Hey'eti'nin fi 6 Nisan sene (1)926 târîhli ictimâ'sında tasvîb ve kabûl olunmuşdur. Fi 6 Nisan sene (1)926.

Re'îs-i Cumhûr

Gâzi (İmza)

151

Baş Vekîl
(İmza)Adliyye Vekîli
(İmza)Müdâfa'a-i Milliyye Vekîli
(İmza)Bahriyye Vekîli
İhsân Bey imzâda
bulunmadıDâhiliyye Vekîli
(İmza)Hâriciyye Vekîli
Tevfik Rüşdü Bey
imzâda bulunmadıMâliyye Vekîli
(İmza)⁵⁷Ma'ârif Vekîli
(İmza)Nâfi'a Vekîli
(İmza)Zırâ'at Vekîli
Ali Cenânî Bey
imzâda bulunmadıTicâret Vekîli
Mehmed Sabrî Bey
imzâda bulunmadıSıhhiyye ve Mu'âvenet-i İctimâ'iyye Vekîli
(İmza)

⁵⁷ Maliye Vekili unvanının üst kısmına sonradan "vekâlet" kelimesi yazılmış ve Baş Vekil İsmet Paşa tarafından imzalanmıştır.

Belge: 6

(Türkiye Cumhuriyeti Ma'ârif Vekâleti antetli)

Baş Vekâlet-i Celîle-i Kalem-i Mahsûs Müdîr-i Muhteremî Necmeddîn Sâhir Bey Efendiye

Konya'daki Mevlânâ Tekyesi'nin müzeye kalbi hakkında İcrâ Vekîlleri Hey'et-i Celîlesi'nce bir karâr ittihâz buyurulması husûsu 7 Mart (1)926 târîh ve Hars 42/350 numarolu tezkeremizle Baş Vekâlet-i Celîle'ye arz ve İstanbul Âsâr-ı Afîka Müzeleri Müdîri Halîl Bey tarafından verilen rapor da aynen takdîm edilmişdi. Konya Müzesi'nin hâl-i fa'âliyyete geçeceği şu sırada mezkûr rapor mündericâtına vukûf zarûreti hâsıl olduğundan hâmil-i tezkere efendinin rapor sûretini almasına müsâ'adenizi ricâ ederim efendim.

Ma'ârif Müsteşârı

(İmza)

Belge: 7

(Konya Vilâyeti antetli)

Aded

Mülhakâta Umûm

Sâye-i muvaffakkiyyet-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde bu def'a merkez vilâyetde Der-sa'âdet Müze-i Hümâyûn'una şu'be ittihâz olunmak üzere masârif-i külliyye ihtiyârıyla mükemmel bir müze inşâ edilmiş olup her ne kadar buraca bir çok âsâr-ı afîka elde edilerek mezkûr müzede teşhîri mukarrer ise de ma'lûm olduğu üzere mezkûr müze yalnız merkez vilâyete mahsûs olmayup vilâyetin her tarafında hilkat-i nev'-i benî âdemden beri gelüp geçen bir çok âkvâmın terk etmiş oldukları âsârın dahi müctemi'an bir mahallde bulundurulması bir çok fevâ'id ve muhasenâta câmi' olacağına nazaran hükûmât-ı mahalliyyece bulunabilinecek ve elde edilecek âsârdan kâbil-i nakl olanlarının hemân irsâli ve nakl olunamayacak hâlde olanların dahi hüsn-i muhâfazasına fart-ı dikkat ve i'tinâ ile berâber bu gibi âsâr hakkında derhâl ma'lûmât ve izâhât-ı kâfiyye i'tâsı ve bundan mâ'adâ ba'zı efrâd ve eşhâs her nasıla elde ettikleri âsârı dahi bi't-teşvîk kendi hüsn-i rızâlarıyla mezkûr müzeye hediye ve irsâl eyledikleri hâlde bâ'is-i memnûniyyet olmağla berâber isimlerinin dahi gerek gazete ile ve gerek müzede âsâr üzerinde i'lân ve iş'â edileceğinin kendilerine tebliğ ve tefhîmi ve her hâlde âsâr-ı afîka hakkında mevzû' ve mer'î olan nizâmnâmenin hakkıyla mütâlâ'asıyla icrâ-yı ahkâmına ve bu gibi âsârın mükemmel hüsn-i muhâfazalarıyla memâlik-i sâ'ireye ihrâc veya hedm ve tahrib etdirilmemesine nihâyet derecede i'tinâ.

Fi 4 Rebîü'l-âhir sene (1)317 ve fi 26 Temmuz sene (1)315

Konya Vâlisi

آقره ، ،

مجله آفاق و کائنات

رأه سی

.....

.....

.....

..... : مهلا صه

استانبول آثار عتیقه موزه لری مدیر تنک ۹۹ تشریه ثانی ۹۹ تاریخ ۸۷/۱۰/۲۷ مودولو

تحریراتی صورتید -

حوت مدیریت علی سنه

۹ تشریه ثانی ۹۹ تاریخ ۸۷/۱۰/۲۷ مودولو تحریرات علی لری هوایدر . اخیراً معارف
دور ایدیه قونییه ده کی مولانا کلیه سنک آثار عتیقه موزه سی اتحادی مناسبدر . اینجا
مذکور بنا قیمت تاریخیه و معماریه سی اعتباریه حقیقه محافظه یروسی بولند یغندن
درونده هیچ بر سبب و صورتله تقدیرات اجرا ایطامسی موزه نل تنظیمی
اتنا سنده پانک ده شهری اساسی کوزه دیرلک اطا کوره حرکت ایطامسی و کزنلک
محتوی اولدیفنی اشیا دخی غایت مهم و قیمدار اولدیفندن تحریر و ثبتنده فو العاده
اعتنا اولمسی تاریخ و صنعت نقطه نظرندن حاضر قیمت اشیا نل و حق تردد
ایدینلرک بیلدند هیقارطیه رو سه محافظه سی لازم مکه جلکی بیانیله
تأیید اهدام ایلدیم اقدم

اصد و طایفه / حلیل

(هر دایک مانکی دائرة اقامه سیله یازولان اوراقه جواب تشکیل ایدیکشک تعریفی دجا اولونور)

آقره ۶۹۲/۶۹۳، ۱۳۴۱

فهرست: خوشه دولتی مولانا
تکلیف کی مقصد

مجلس اوقاف و خیرات
صندوق دائرہ
۶۹۲
۶۹۳
۱۳۴۱

باسمہ وکالتہ جلیلہ

خوشه ده کی مولانا تکلیف سے طرز معامی نقطہ نظر سے قیمتی و اثنوفاشیہ
تقلید آثاری اقصا انجمنی دولایسیہ موزہ اتحادیہ آلوریتید اولیٰ نظر اعتبار
آثارہ بوابیدہ استانبول آثار عتیقہ موزہ لری مدیریتیک فکر لری ده استفادہ
جواباً کلمہ و برصورتی لقا تقیم قیلتانہ تحریرتہ مرافعه فکر در میان ایلمہ دلایقندہ
تکلیف نک موزہ اتحادیہ انجمنی هیت جلیلہ بر فرا اتحادی رہا و تقیم تکریمات ایدم

انضم

جوان وکیل
محمد

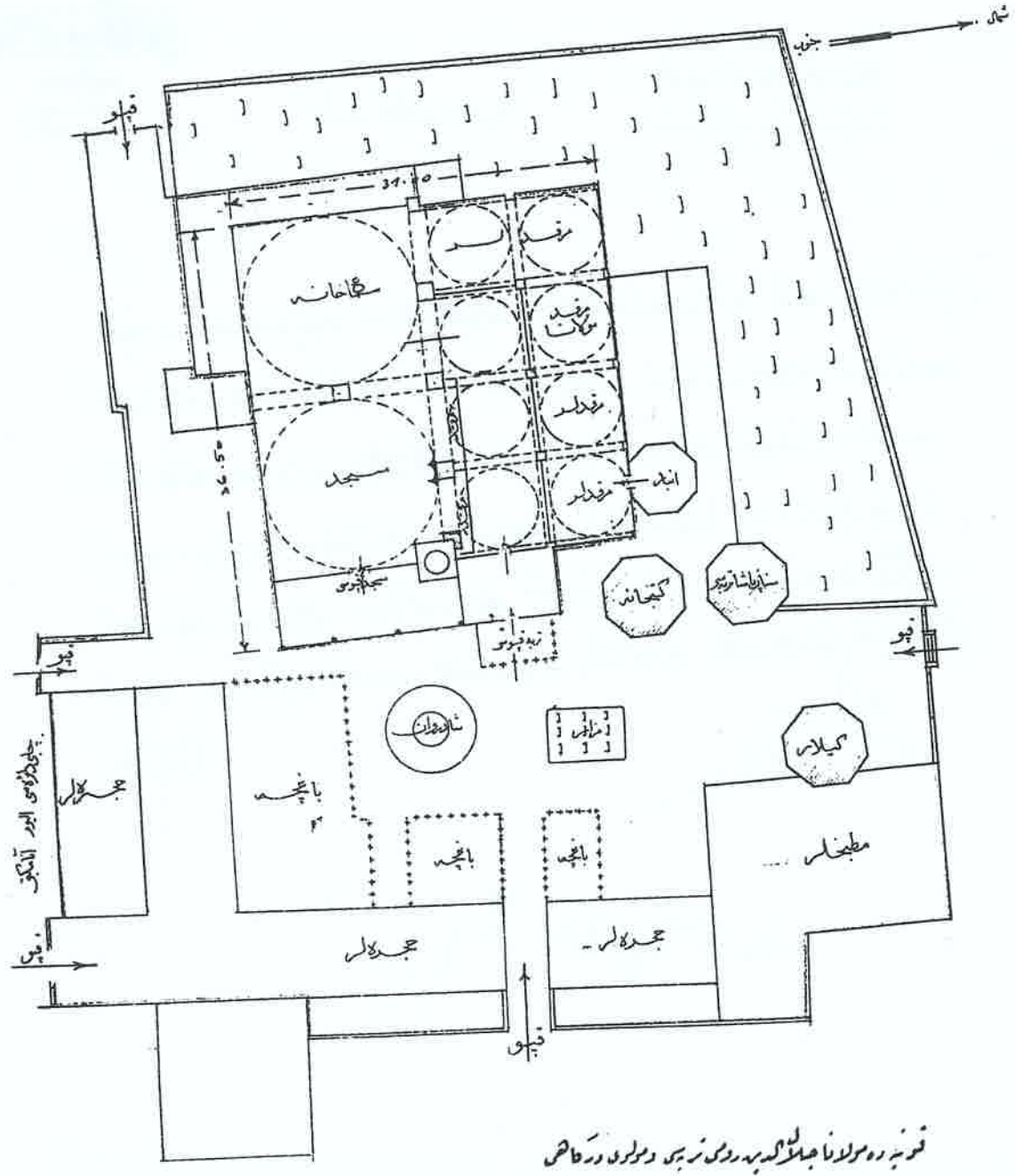
۴۰۴

۱۱

۱۱

ایمان و کمال اور
فهرست
۶۹۲/۶۹۳
۱۳۴۱

«عروکک خانکی دائره اقدسیه یازیلان اولاده جواب تشکیل ابتدیکتک تسمیمی وچا اولتور»

آفرین ۷۰ مارتن / ۱۹۶۶

مجلس
قانونه ده کما مولانا تکیه سند
موزه قلیلی ایچونه برقرار اتمه دایر

باسه وکالت مبله یه

قونیه ده مولانا تکیه کون طرفه عمارتی وکالت قیسه داراناری محوی بونسی دیویدله موزه
قلبا ایلمی خصوصی نظر اعتباره انزوه محله یقین سدیقانه بولونم اوز راه منبول
آنا رقیقه موزه لری مدیر مین خلیل و حوت مدیرها مدزیکلر قونیه یه کوندرلشی.
بویا بده یاییدن سدیقانه نظرا ظرف و مشروط اعتبارله تماماً برسوزله و دیویدله بیلده دایر
غلیل بک راسوریلله مولانا تکیه و تربی شمس دایر ایدر بر قطعه قرونی لفا تقیم قلمش
اولمغه موزه قلیلی مخصوصده نصیب جلیله برقرار اتمه دایر باطامه بجا و تقیم تدیبات ابرقم
معارف کوی

معارف کوی
قونیه

طراز

تکلیف
۱۱/۱۰/۶۶
تکلیف

باش وکالت
قونیه
۱۹۶۶

تاریخ: ۱۹۹۲

نور کیه جمهوری

معارف وطنی

دائری

شعبه

قلمی

عمومی

مخصوصی

لن

موضوع:

باسمہ وکالت جلیلہ قلم مخصوص مدیر بختری بحر السبہ ساهرباک افندی

قونیه ده ۲۰ سولانا تلیه نیک سوزہ به قلمی حقنہ اجرا وکیلیدی لکیت جلیلہ خبر برقرار
 اتحاد بویوردلای فصولی ۷ سات ۹۶۹ تاریخ د ۱۰۰۰ چوئ نوردی تذکرہ نوله باسمہ وکالت
 جلیلہ به فرصہ داستانبول آنا حقنہ سوزہ لوی مدیری خلیل بک طرفندن دیریلده ایوردہ
 عینا تقدیم ایدیلیدی. قونیه سوزہ نیک حال فعالیت کچہ جلی شوبیاره نلدہ ایوردیجانه
 وقوف ضروری حال اولدوغندن حال تذکرہ افندی نیک ایوردی صدتتی آلمانہ ساعدہ لوی
 - مایا ایدم افندی